

**OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW W WARSZAWIE**

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr **MAŁOPOLSKIE**

9752

1. Obiekt

1103/1 KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. WOJCIECHA

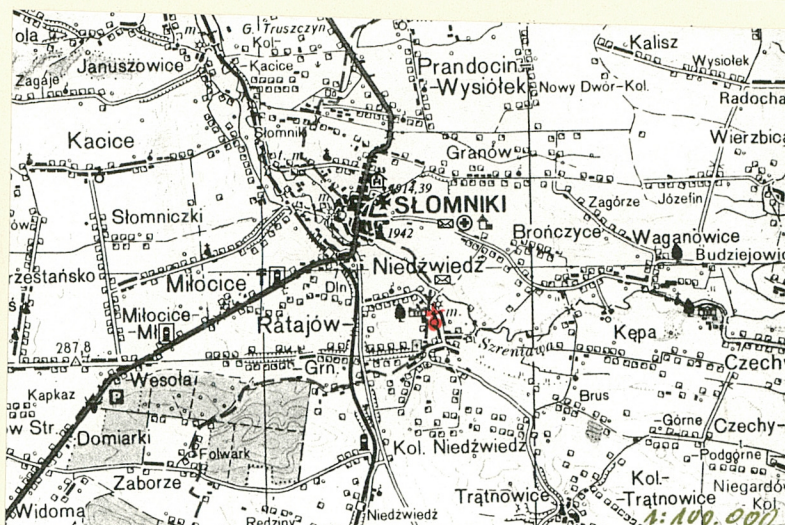
2. Czas powstania

XV w.
1798 r.

3. Miejscowość

NIEDŹWIEDŹ

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres

Niedźwiedź, kościół parafialny

nr hipoteczny .....

lub. ewid. gruntów .....

5. Przynależność administracyjna

krakowskie

województwo .....

gmina ..... Słomniki pow. KRAKÓW

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

krakowskie

województwo .....

Miechów

powiat .....

8. Właściciel i jego adres

Parafia Rzymsko-katolicka
w Niedźwiedziu

9. Użytkownik i jego adres

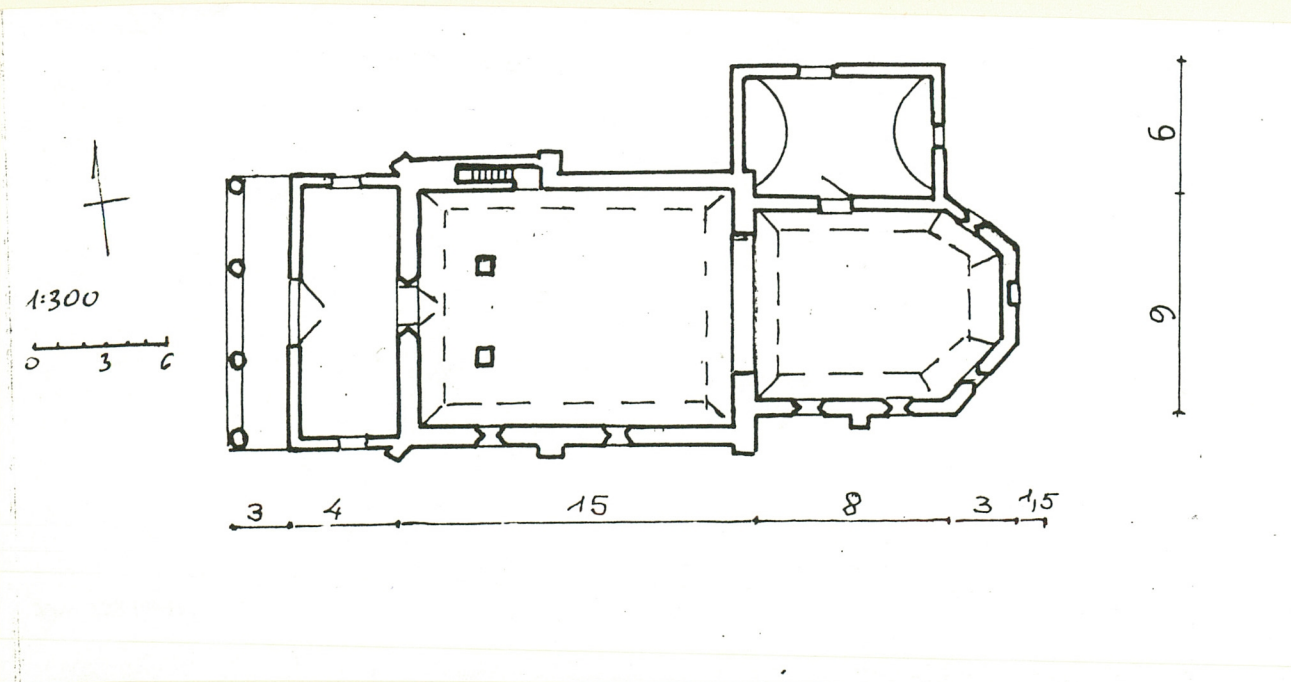
Parafia Rzymsko-katolicka
w Niedźwiedziu

10. Rejestr zabytków

A-717

12.02.1997 r.

Nr ..... data .....

Wieś pojawia się w dokumentach z XIII w. jako własność rycerska Krystyna i jego syna Imrama z Niedźwiedzia, a następnie Sułka, kasztelana krakowskiego. Z 1326 r. pochodzi wzmianka o istnieniu parafii pod wezwaniem Św. Wojciecha w Niedźwiedziu. Długosz podaje, że we wsi (około 1470 r.) był kościół drewniany. W 1493 r. Stadniccy ufundowali nowy kościół w Niedźwiedziu, murowany, gotycki, który w zrębie murów przetrwał do chwili obecnej. Z zebranych przez ks. B. Przybyszewskiego materiałów wynika, że prace finansował Mikołaj Stadnicki, kasztelan przemyski, kolator kościoła, a ponadto sumę 300 złotych węgierskich na budowę kościoła przeznaczyła Jadwiga Olechnowa Trzeciecka, wojewodzina wileńska. Pleban niedźwiedzki zrzekł się na czas budowy świątyni dochodów z pól plebańskich i dziesięcin należnych kościołowi. Do budowy zatrudniono muratora krakowskiego Mikołaja z Lublina oraz do pomocy Pawła, muratora ze Słomnik. Uzupełnienie wyposażenia wnętrza kościoła nastąpiło w latach 1529-32, kiedy to pleban Grzegorz z Szamotuł wykorzystał pozostałości z legatu ofiarowanego na kościół przez Olechnową, [c.d. Wkładka 1;]

Sytuacja: Kościół, ocieniony lipami, wznosi się w południowo - wschodniej części wsi na niewielkim wzniesieniu. Jest otoczony murem ograniczającym dawny cmentarz przykościelny. Za prezbiterium wznosi się niewysoka, wolnostojąca dzwonnica na planie zbliżonym do kwadratu, nie przewyższająca wysokości dachów kościoła. Od zachodu przed kościołem znajduje się niewielki plac z kapliczką oraz nowym domem parafialnym. Od wschodu, za ogrodzeniem kościoła rozciąga się zespół plebański z plebanią, zabudowaniami gospodarczymi i ogrodami ozdobnym i użytkowym.

Materiał i konstrukcja: Kościół murowany, z cegły, w części z kamienną okładziną (znaną z odkrywek badawczych), w całości tynkowany. Stropy żelbetowe, w prezbiterium z wyeksponowanymi belkami konstrukcyjnymi (po pożarze z 1982 r.). Zakrystia sklepiona kolebkowo. Więźba dachowa drewniana, krokwiowa, nowa. Dach kryty blachą miedzianą. Posadzki marmurowe w układzie szachownicowym z płyt czarnych i kremowo-białych, w zakrystii podłoga z desek. Portale i obramienia okienne kamienne z piaskowca, jeden portal z czarnego kamienia dębnickiego. Okna o wykroju ostrołukowym wypełnione współczesną ślusarką z szybami gomółkowymi. Stolarka drzwiowa drewniana, drzwi klepkowe z ćwiekami (układ rombowy), drzwi w wejściu na chór drewniane, obite blachą i taśmą żelazną, z ćwiekami.

Rzut: Kościół w Niedźwiedziu jest budowlą jednonawową, orientowaną. Wznosi się na planie wydłużonym, złożonym z prezbiterium zamkniętego trójbocznie oraz szerszej nawy na planie prostokąta. Od zachodu do nawy dostawiona jest kruchta, równa szerokością korpusowi kościoła, z czterokolumnowym portykiem, od północy do prezbiterium przylega zakrystia. Schody na chór muzyczny w grubości muru północnej ściany nawy.

Bryła: Trójczłonowa. Pod kruchtą zachodnią krypta. Dachy dwuspadowe wieńczą oddzielnie każdą z części budowli. Dominuje korpus nawowy z wydatnym szczytem schodkowym i wieńczącą dach wieżyczką na sygnaturkę. Wieżyczka z ażurową latarnią jest zwieńczona ostrosłupowym, ośmiobocznym hełmem. Ściany kościoła wspierają masywne przypory. Od zachodu czterokolumnowy portyk. Zakrystia od północy, scalona z bryłą prezbiterium, nakryta wspólną z prezbiterium połąką dachu.

Elewacje: Elewacje kościoła są tynkowane. Od zachodu czterokolumnowy portyk dźwigający uproszczone belkowanie i trójkątny szczyt, poprzedza kruchtę, tworząc klasycystyczną fasadę. Wejście do kościoła obramowane jest skromnym, portalem o prostokątnym wykroju. Lico ściany frontowej jest ożywione pasowym boniowaniem. Ponad portalem znajduje się prostokątna tablica z inskrypcją fundacyjną. Ponad kruchtą wznosi się schodkowo szczyt kościoła zwieńczony niewielkim krzyżem kowalskiej roboty. W miejscu złączenia kruchty z dawną ścianą szczytową kościoła znajdują się ukośnie ustawione przypory, akcentujące narożniki pierwotnej bryły świątyni. Elewacje boczne kościoła zrytmizowane przyporami, są pozbawione bogatszego detalu architektonicznego. W przyziemiu kościół obiega kamienny cokół, zaś wieńczy go niewydatny dwuuskokowy gzyms podokapowy. [c.d. Wkładka 2]

14. Kubatura ok. 4000 m ³	15. Powierzchnia użytkowa ok. 370 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne kościół rzymsko-katolicki	17. Użytkowanie obecne kościół rzymsko-katolicki
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.) 1947 r. wymiany tynków, wymiana drewnianej belki z architrawu na stalową. Nadzór badawczy dr J. Dutkiewicz. 1951 r. zasilanie elektryczne kościoła prądem stałym z turbiny we młynie zamieniono na sieciowe 220 V, zmienne. 1955 r., odnowienie polichromii i ołtarza gł. malarz Stefan Brzozowski, następnie konserwator Zbigniew Kowalski. 1958 r., konserwacja Madonny z Waganowic, ASP - Anna Dymek. 1982 r, 23 sierpnia o 6.30 pożar - spłonął dach, sufit, ołtarz główny, organy. 1982 r. remont i rekonstrukcja dachów z wieżyczką na sygnaturkę. 1982 – 83 r. założenie stropów, remont wyk. L. Cenckiewicz. 1986 r. uzupełnienie blachy miedzianej i ocynkowanej na dachach. 1996 r. konserwacja kamieniarki, wg. programu oprac. przez W. Wolnego - Wnioski konserwatorskie i typowanie prac renowacyjno – konserwatorskich.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Stan zachowania fundamentów dobry. Ściany zewnętrzne stan konstrukcyjny dobry, zawilgocenie i lokalne spękania. Ściany wewnętrzne w stanie dobrym. Stropy żelbetowe, nowe, w stanie dobrym. Konstrukcja dachowa odtworzona, w stanie dobrym. Pokrycie dachowe w stanie dobrym. Wyposażenie wnętrza częściowo utracone podczas pożaru w 1982 r., istniejące elementy w stanie dobrym. Renowacji wymagają zabytkowe szafy zakrystyjne. Instalacje sprawne.	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Osuszenie ścian, uporządkowanie krypty, uzupełnienie wyposażenia wnętrza – odtworzenie i aranżacja ołtarza głównego i bocznego.			

21. Akta archiwalne i źródła ikonograficzne (rodzaj, numer i miejsce przechowywania)

- Archiwum Państwowe w Krakowie:
Opis i rysunek kościoła sporządzony w latach 1855 - 1859 przez Teofila Piątkowskiego, sygn. It.992.
- Archiwum Parafialne w Niedźwiedziu:
Księga dokumentów Kościoła Parafialnego w Niedźwiedziu przez X. Jana Dziemborowicza Plebana odkopowana w Roku 1851.
- Archiwum PSOZ Kraków:
Ekspertyza o stanie technicznym wraz z wytycznymi remontowo - konserwatorskimi zabytkowego kościoła w niedźwiedziu k. Słomnik, oprac. mgr inż.. T. Franczak, Kraków 1982.
Z. Kowalski, Dokumentacja konserwacji polichromii, 1961, sygn. 3868/78
W. Wolny, Program konserwacji dwóch kamiennych portali, 1996, sygn. 23637/96.

22. Bibliografia

- Chrzanowski T., Kornecki M., Sztuka ziemi krakowskiej, Kraków 1982, s. 95.
- Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, t. I, województwo krakowskie, red. J. Szablowski, Warszawa 1953, s. 239 – 240.
- Przybyszewski B. ks., Wiadomości źródłowe do budowy kościoła parafialnego w Niedźwiedziu w pow. Miechowskim, Komunikat na posiedzeniu Komisji Historii Sztuki PAU, 1952.
- Wiśniewski J. Monografia dekanatu Miechowskiego, Radom 1917

23. Uwagi różne

24. Opracowanie karty ewidencyjnej

mgr Andrzej Siwek, X 1998

tekst .....
imię, nazwisko, data, podpis

mgr Andrzej Siwek, X 1998

plany, rysunki .....
imię, nazwisko, data, podpis

mgr Andrzej Siwek, X 1998

zdjęcia fotogr. ....
imię, nazwisko, data, podpis

archiwum fot. Autora

miejsce przechowywania negatywów .....

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

25. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

26. Załączniki

Wkładka nr 1, 2, 3

1. Miejscowość.....	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina.....		
3. Województwo.....		
NIEDŹWIEDŹ	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY	C. d. poz. 12, Historia; Fotografie dodatkowe.
Słomniki		
krkowskie		

c.d. poz. 12, Historia;

zamawiając stalle u stolarza krakowskiego Macieja. Około 1546 r. tutejszy pleban Feliks Kruciger odstąpił od katolicyzmu, doprowadzając do zmiany kościoła na zbór protestancki (ewangelicki). Sekundował w tym plebanowi właściciel wsi Stanisław Mateusz Stadnicki skłaniający się ku ideologii Braci Czeskich. Jego syn i następca Marcin Stadnicki *“w herezyi urodzony i wychowany”* w 1595 roku powrócił do katolicyzmu i kościół *“wyrestaurował, powiększył, [...] kielichy, krzyże, monstrancję, tabernakulum sprawił, postawił plebanię i zapisał fundusz na uposażenie proboszcza i trzech duchownych.”* Pierwsza połowa XVII w. musiała być dla dóbr niedźwiedzkich trudna, gdyż obejmujący parafię proboszcz, w 1653 r. zanotował, że brak jest cmentarza i dzwonnicy koło kościoła, a sam budynek świątyni *“mocno porysowany, okna bardzo złe, dach od północy zły, kopuła zgniła, kruchta podgniła, wielki ołtarz staroświecki, potrzebuje reperacji, organy staroświeckie, bardzo złe y kazalnica bardzo nikczemna.”* Jedynie dwa boczne ołtarze zasłużyły na uznanie, jako *“niedawno postawione”*. (Cytat za J. Wiśniewski, Monografia Dekanatu Miechowskiego, radom 1917, s. 145). Droga małżeństw Niedźwiedź na początku XVIII w. przeszedł w ręce Małachowskich, którzy przyczynili się znacznie do rozwoju wsi. Pod ich rządami kościół został odnowiony i ponownie konsekrowany 19 września 1711 roku. Około połowy wieku wzniesiono wolnostojącą dzwonnice kościelną. a w latach 1790 - 1798 remontowano i powiększono kościół o portyk frontowy i umieszczoną pod nim kryptę grobową. Z fundacji Tekli z Wodzickich Małachowskiej został wzniesiony okazały, klasycystyczny pomnik nagrobny dla zmarłego męża, umieszczony w kruchcie kościoła w Niedźwiedziu. Po Tekli Wodzickiej właścicielem Niedźwiedzia został Stanisław Wodzicki. Dzięki staraniom kolatora w 1825 r. pokryto kościół nowym dachem gontowym, wybielono go *“wewnątrz i zewnątrz”*, a w latach następnych poprawiono *“w ścianie od północy”*. Z inicjatywy kolejnego właściciela wsi - Antoniego Wodzickiego kościół w 1902 r. otrzymał nową polichromię z wyeksponowanymi herbami Wodzickich. Autorem polichromii był malarz ze Słupi, Karol Ulanowski. W 1907 r. przy finansowym udziale kolatora sprawiono do kościoła nowe organy. Kościół ocalał bez większych strat z obu wojen i z lat po 1945 r., uległ pożarowi w 1983 r. (c.d. por. poz. 17).

Kościół gotycki z klasycystyczną kruchtą z portykiem, wzniesiony przez mistrza - muratora krakowskiego Mikołaja z Lublina przy pomocy Pawła, muratora ze Słomnik.

Wkładkę założył: ..... Andrzej Siwek, 15.10.1998 r. ....
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: ..... fototeka autora .....

1. Widok z północy
2. Widok z północnego – wschodu
Na prezbiterium i zakrystię
3. Elewacja północna nawy
4. Elewacja boczna krucy zachodniej
5. Elewacja zachodnia kościoła

1. Miejscowość	NIEDŹWIEDŹ	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina	Słomniki	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY	C. d. poz. 13, Opis; Fotografie dodatkowe.
3. Województwo	krakowskie		

c. d. poz. 13 Opis;

Elewacja południowa w części nawowej jest przepruta dwoma ostrołukowymi, rozglifionymi oknami, wypełnionymi szkleniem w metalowych ramach nawiązujących do układu maswerków. Dwuuskokowe przypory usytuowane są między oknami i w narożu, między nawą a prezbiterium. W osi elewacji korpusu nawowego znajduje się zamurowany portal, dawnego wejścia bocznego. Jest to portal z kamienia pińczowskiego, ostrołukowy obramowany schodkowymi uskokami z laskowaniem, charakterystyczny dla grupy tak zwanych portali Długoszowych. W prezbiterialnej części elewacji południowej znajdują się dwa okna o analogicznych formach do okien części nawowej, przedzielone przyporami. Elewacja północna jest skromniejsza od południowej. W kruchcie zachodniej, od tej strony znajduje się boczne wejście obramowane skromnym, prostokątnie wyciętym portalem, nad którym umieszczono niewielkie okno w kształcie leżącego prostokąta. Korpus kościoła pozbawiony jest okien od północy. Między przyporami w zachodniej części partii nawowej widoczne jest zgrubienie murów związane z istnieniem w ich grubości wyjścia na chór muzyczny. Ścianę prezbiterium przesłaniają ściany zakrystii i skarbcza dostawionych od północy. Przybudówka nakryta jest przedłużoną połącią dachu prezbiterium. W ścianach szczytowych skarbcza znajdują się trzy lancetowate blendy zakończone łukami pełnymi. W ścianie północnej znajduje się kamienny portal z otworem drzwiowym o wykroju trójlistnym, ściętym. Powyżej okienko kształtu zbliżonego do kwadratu, bez obramień architektonicznych. Wschodnia ściana zakrystii została ukształtowana analogicznie do zachodniej, różnicę stanowi prostokątny otwór okienny wycięty w osi środkowej elewacji. Zakratowane okno pozbawione jest bogatszego obramowania architektonicznego.

Od wschodu zamyka kościół trójboczna elewacja prezbiterium, z przyporami i trzema oknami opracowanymi analogicznie jak w elewacji południowej. Okno w osi środkowej jest zamurowane w całości, w osiach bocznych okna są zamurowane do połowy wysokości. W osi środkowej w niszy powstałej przez zamurowanie okna znajduje się kamienna rzeźba św. Walentego.

Wnętrze: Dwudzielne z szerszą i wyższą nawą i węższym prezbiterium oraz wyodrębnionymi pomieszczeniami zakrystii i kruchty zachodniej. Od czasu pożaru w 1982 r. wnętrze nakryte jest belkowym stropem żelbetowym. Między nawą a prezbiterium znajduje się ostrołukowy łuk tęczy, w którym umieszczona jest barokowa belka o wklęsłowypukłym wykroju, na której wspiera się gotycki krucyfiks. Przejście z prezbiterium do zakrystii zostało obramowane barokowym portalem uszatym, z kamienia dębnickiego. W zwieńczeniu portalu kartusz z herbem Nałęcz pod kanonicznym kapełuszem. Między zakrystią, a dawnym skarbcem znajduje się portal kamienny o wykroju trójlistnym, ściętym i ukośnie sfazowanych węgarach. Wejście na chór muzyczny obramowane skromnym portalem dwuramiennym, ściętym ze sfazowanymi ukośnie węgarami. Nad chórem muzycznym w ścianie zachodniej (obecnie za prospektem organowym) widoczny jest niewielki, zamurowany okulus.

[c.d. Wkładka 3]

Andrzej Siwek, 15.11.1996 r.

fototeka autora

Wkładkę założył: .....

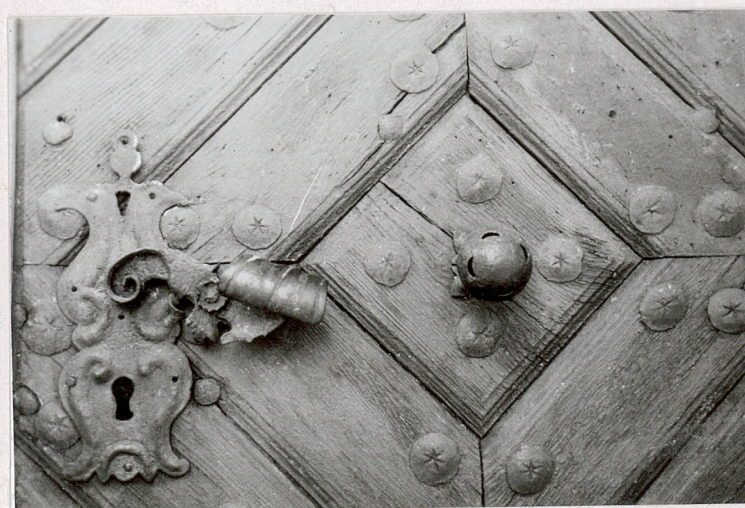
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

1. Gotycki portal do nawy w elewacji południowej
2. Gotycki portal z kruchty zachodniej do nawy
3. Portal wejścia na chór muzyczny z nawy
4. Portal z prezbiterium do zakrystii
5. Detal drzwi wejściowych do kruchty zachodniej
6. Portal w bocznej elewacji kruchty zachodniej

1. Miejscowość.....	NIEDŹWIEDŹ	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina.....	Słomniki	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY	C. d. poz. 13, Opis; Fotografie dodatkowe.
3. Województwo.....	krakowskie		

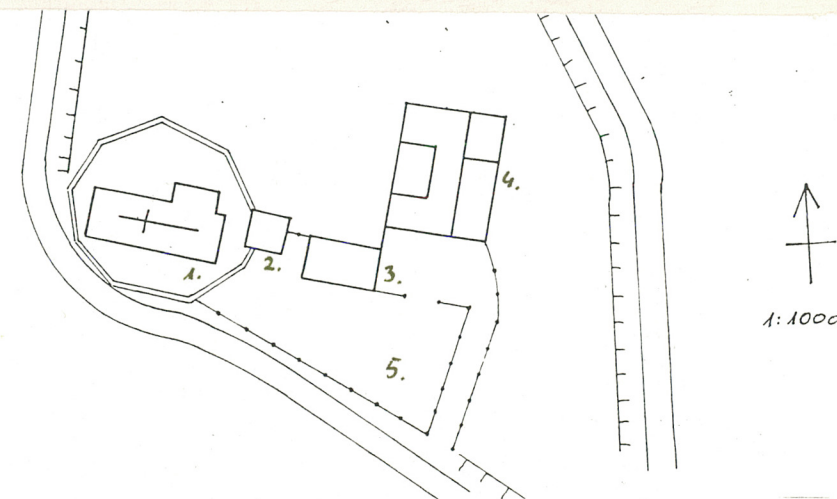
c. d. poz. 13 Opis;

Wypożyczenie: Wypożyczenie kościoła uszkodzone w wyniku pożaru. W miejsce ołtarza głównego aranżacja z gotycką figurą „Pięknęj Madonny” z Waganowic umieszczoną w niszy powstałej w wyniku zamurowania okna. W zamurowanych w dolnej partii oknach bocznych zawieszono dwa obrazy tablicowe z XVI w. przedstawiające Boże Narodzenie i Hołd Trzech Króli, stanowiące kwatery skrzydeł niezachowanego tryptyku. W nawie odtworzony (w części z użyciem elementów oryginalnych) barokowy ołtarz boczny, barokowa ambona i chór muzyczny o wypukłym narysie partii centralnej, wspartej na dwóch kolumnach, z nowymi organami dekorowanymi ażurowymi uszakami z XVIII w. przeniesionymi z innego obiektu.. Dolne partie ściany południowej prezbiterium przesłonięte współczesną boazerią z elementami zaplecka dawnej ławy kolatorskiej. Brak dekoracji malarskiej wnętrza. Zwracają uwagę główne drzwi wejściowe do kościoła i drzwi do zakrystii. Są to drzwi klepkowe, w układzie rombownym, nabijane ćwiekami z kowalskimi zamkami żelaznymi. W zakrystii drewniane szafy zakrystyjne XVIII/XIX w. Na dawnym przykościelnym cmentarzu znajduje się pomnik nagrobny Piotra i Tekli Młachowskich pierwotnie umieszczony w kruchcie zachodniej, przeniesiony w obecne miejsce po 1982 r.

Instalacje: Instalacja elektryczna, ogrzewanie elektryczne, instalacja wodno - kanalizacyjna. Instalacja odgromowa.

Legenda:

1. Kościół
2. Dzwonnica
3. Plebania
4. Zespół gospodarczy
5. Ogród ozdobny

Andrzej Siwek, 15.10.1998 r.

Wkładkę założył: ..... fototeka autora
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

1. Wnętrze kościoła – widok ogólny
2. Chór muzyczny
3. Wnętrze zakrystii
4. Prezbiterium
5. Piękna Madonna z Waganowic w miejsce ołtarza głównego

